

בס"ד. מוצש"ק פ' וישלח, י"ט כסלו, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

פדה¹ בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי², ואיתא על זה בגמרא ברכות בתחילתה³, אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, וענין זה נלמד ממ"ש פדה בשלום גו', כפירוש רש"י⁴ שקאי על זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב וכל נתיבותי שלום⁵, וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא, שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אהוה ושלום (והיינו שעושה שלום בין העני והעשיר, ועושה שלום בעולם), ועד"ז מתפלל עם הצבור הו"ע השלום, וזהו גם הענין דברבים היו עמדי כפשוטו (שהתפללו עמי⁶). ומבואר במהרש"א⁶ ובמפרשי הש"ס⁷, שג' ענינים אלו הם ג' העמודים שעליהם העולם עומד, תורה, עבודה (תפלות במקום קרבנות תקנום⁸) וגמ"ח, והם גם כנגד ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה (שבכל אחד מישראל בכל מקום וזמן), כי, העוסק בתורה שצ"ל באופן דלמוציאיהם בפה⁹, ודברת במ¹⁰, הו"ע הדבור, ובגמ"ח הו"ע המעשה (מעשה המצוות, שזהו שגמ"ח שקולה כנגד כל המצוות¹¹, ובדוגמת יד ימינו של האדם שבה מתבטא כחו של כל גוף האדם), ומתפלל עם הצבור, איזו היא עבודה שהיא בלב זו תפלה¹², ולב הו"ע המחשבה. וזהו פדה גו' מקרב לי, כי, כאשר המחשבה דבור ומעשה הם אצלו בשלימות, אין לו להתיירא ממלחמת היצר, שהיא העיקר והסיבה לכל המלחמות, שזהו אומרו פדה גו' מקרב לי. ומוסיף עוד בקשה, שיהי' זה באופן ד(פדה ב)שלום. דהנה, מצינו בעבודה של כל אחד ואחד, שלפעמים עבודת המלחמה עם הא"ל זר אשר בקרבך¹³ באה ביגיעה גדולה, ועד

1 יהל אור) עה"פ (ע' רד). ובכ"מ.
 2 7 רשב"א לברכות שם. הובא באוה"ת שם (ע' רה).
 3 8 ברכות כו, א"ב.
 4 9 עירובין נד, א.
 5 10 ואתחנן ו, ז.
 6 11 ירושלמי פאה פ"א ה"א.
 7 12 תענית ב, א.
 8 13 תהלים פא, י. שבת קה, ב.

1 מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו (ד"ה קטנתי — לעיל ע' 199 ואילך), והמשכו במאמר שלאחריו (ד"ה נ"ח מצותה משתשקע החמה — לקמן ע' 282 ואילך).
 2 תהלים נה, יט.
 3 ח, א.
 4 ברכות שם — ד"ה פדה בשלום.
 5 משלי ג, יז.
 6 לברכות שם. הובא באוה"ת תהלים

שאמרו¹⁴ כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ולכן צריך לזה מלחמה גדולה, ולפעמים יש לו סיוע שהקב"ה עוזרו¹⁵ שתהי' המלחמה באופן קל כו'. ובדוגמת מלחמה גשמית כפשוטה, שהנצחון במלחמה תלוי סוכ"ס ביד ה' (כשם שבמלחמת היצר צ"ל הקב"ה עוזרו), אבל במלחמה גופא יש כמה אופנים, באופן של קרב, או באופן דפדה בשלום (מקרב ל). וזהו שאמר דוד פדה בשלום, שהפדי' שלו היתה באופן של שלום. וכמו"כ הי' הענין דפדה בשלום אצל שלמה, לאחרי שדוד הכין את כל הענינים עבור שלמה (שהרי רק בנין הבית בפועל הוצרך להיות ע"י שלמה, כמ"ש¹⁶ בנך גו' הוא יבנה הבית, אבל ההכנה לזה באופן שמיד ה' עלי השכיל¹⁷ היתה ע"י דוד).

וכללות הביאור בזה, שבמעמד ומצב של ישראל בין העמים יש כמה אופנים. ישנו אופן שיש צורך במלחמה, ועז"נ¹⁸ קומה ה' ויפוצו גו', אך ישנו גם האופן דפדה בשלום, כפי שהי' בזמן שוישב שלמה על כסא ה'¹⁹, שישב במקומו בירושלים עיר הקודש, וכל מה שהוצרכו לכבוש משאר העמים, הי' זה באופן שהם מעצמם היו נושאים ומביאים מס לשלמה, כבמלכת שבא²⁰. והדרגא הכי עליונה בזה תהי' לעת"ל, ע"י משיח (שגם הוא יהי' מבית דוד, כמ"ש הרמב"ם²¹, ובמ"א²² מוסיף: מזרע דוד ושלמה), שאז יקויים היעוד²³ אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד, והיינו, שלא זו בלבד שכל העמים יביאו מס, כפי שהביאו מס לשלמה, שרק המס הובא לשלמה, אבל העם עצמו נשאר בשבא וכיו"ב, אלא באופן שכל העמים עצמם יתהפכו לגמרי לעבדו שכם אחד²⁴. ועד שיקויים היעוד²⁵ מלאה הארץ דעה את הוי' (כפי

(22) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פירוש המשניות סנהדרין פרק י יסוד הי"ב. אגרת תימן (ע"פ תנחומא ס"פ תולדות. אגדת בראשית פמ"ד). מפרשי הזהר ח"א קי, ב. וש"נ. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 110 ואילך. ח"ל ע' 102.

(23) צפני' ג, ט. הובא ברמב"ם הל' מלכים שם.

(24) ראה גם ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי שם. העת"ר (המשך תערי"ב שם ע' תשס"ט [ס"ע א"מ ואילך]). ד"ה הנ"ל תשכ"ו פ"י ואילך (תו"מ שם ע' 205 ואילך).

(25) ישעי' יא, ט.

(14) סוכה נב, א.

(15) שם נב, ב. נתבאר בתניא פ"ג.

(16) מלכים"א, ט.

(17) דברי הימים"א כח, יט.

(18) בהעלותך יו"ד, לה. וראה ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי פ"א (שערי תשובה נה, ד ואילך). ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי קלב, ב [מב, א] ואילך. ד"ה הנ"ל תרע"ה (המשך תערי"ב ח"ב ע' תשעד [ח"ג ע' א"מ]). ד"ה הנ"ל תשכ"ו פ"ח ואילך (תו"מ חמ"ה ע' 202 ואילך).

(19) דברי הימים שם, כג.

(20) מלכים"א יו"ד, א ואילך.

(21) הל' מלכים פ"א ה"ד.

שמסיים הרמב"ם בפרק שלאח"ז²⁶), היינו, שכל העולם יהי' מלא בדעה את הוי', ועד שאפילו בהמות וחיות הטורפות לא ירעו ולא ישחיתו²⁵ (כמבואר במפרשים²⁷ שכיון שגם אצלם יהי' הענין דמלאה הארץ דעה את הוי', לכן לא ירעו ולא ישחיתו), כיון שכל מקום שימצאו בו יהי' בבחי' הר הקודש (בכל הר קדשי²⁵).

אמנם כיון שהפסוק פדה בשלום נאמר לכל אחד, אפילו בזמן הגלות, וכמובן גם ממאמר חז"ל זה בגמרא עצמה: כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, היינו שנמצאים עדיין בגלות, הרי מובן, שגם כשנמצאים עדיין בגלות, ישנה עבודה כזו שעל ידה נעשה בזמן הגלות גופא מעמד ומצב דפדאני לי ולבני מבין אומות העולם, שזוהי כללות העבודה דתורה עבודה וגמ"ח, אלא שבזה גופא צריך להיות אופן מיוחד: העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הצבור.

(ב) **ויובן** בהקדם משנת"ל²⁸ על הפסוק²⁹ קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו' כי במקלי עברתי את הירדן הזה, וידוע הדיוק³⁰ בנוגע לסדר הדברים, שאומר תחילה מכל החסדים ואח"כ ומכל האמת. ובהקדים הפירוש דקטנתי מכל החסדים ומכל האמת, כמבואר בגמרא שבת³¹ אם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו, מאי קראה, קטנתי מכל החסדים ומכל האמת (הוקטנו ונתמעטו זכויותי בשביל החסדים אשר עשית וגו'³²). וכפי שמבאר רבינו הזקן באגרת שכתב אחר ביאתו מפטרבורג (לאחרי הנס די"ט כסלו)³³, שבכל חסד וחסד שהקב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד, כי חסד כו' היא בחי' קרבת אלקים ממש כו', וכל הקרוב אל ה' ביתר שאת כו' צריך להיות יותר שפל רוח כו', כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא וכאין ואפס כו', ולכן הי' יעקב קטן במאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כו'. אבל עפ"ז אינו מובן הסדר שמקדים מכל החסדים ואח"כ מכל האמת, הרי הפירוש דמכל האמת הוא (כמ"ש רש"י בפירושו על התורה) אמתת דברך, ששמרת לי כל ההבטחות שהבטחתי, ומובן, שמצד החסדים (שהקב"ה עושה בתורת חסד) נעשה הענין דקטנתי יותר מאשר מצד האמת (שהקב"ה מקיים מה שהבטיח). והיינו, שאע"פ שגם בנוגע לענין של הבטחה (כל האמת) יש חשש שמא

(30) ראה אור החיים עה"פ.

(31) לב, א.

(32) פרש"י שם.

(33) אגה"ק ס"ב.

(26) פי"ב ה"ה.

(27) רד"ק ומצו"ד שם.

(28) ד"ה קטנתי שבהערה 1.

(29) וישלח לב, יא.

יגרום החטא³⁴, ולכן שייך לומר קטנתי גוי' מכל האמת, שאעפ"כ שמרת לי כל ההבטחות שהבטחתני, הרי בודאי ישנו עליוי גדול יותר בכל החסדים. ואילו מלשון הפסוק שמקדים תחילה מכל החסדים ואח"כ מוסיף מכל האמת, משמע, שיש ענין נעלה יותר בכל האמת. גם צריך להבין מה שאומר לאח"ז כי במקלי עברתי את הירדן הזה³⁵, שהפירוש הפשוט בזה הוא (כפירוש רש"י) לא הי' עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה, אלא מקלי לבדו, דלכאורה, הרי מקל אינו ענין של נכסים, אלא רק סיוע בה להילוך, וא"כ, מה שייך זה להענין דקטנתי מכל החסדים³⁶. וגם לפי הפירוש³⁷ נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן, הרי ענין זה הוא אחד מהחסדים והאמת שנזכרו בהתחלת הענין, ולמה מחלק ענין זה מכל שאר החסדים והאמת.

ג) **והביאור** בזה (כמשנת"ל בארוכה²⁸), ובהקדים, שענין זה (קטנתי מכל החסדים וגוי') אמר יעקב במעמד ומצב שהי' צורך לפעול הקיום של כל בני יעקב, קיום כל עם ישראל עד סוף כל הדורות, שעל זה אמר בבקשתו: הצילני נא מיד אחי מיד עשו פן יבוא וגוי' ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב³⁸, שהבטחה זו תקויים באחרית הימים, כמ"ש³⁹ והי' מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר. ומזה מובן, שהיתה זו בקשה ותפלה שנוגעת לכל הדורות. ומזה מובן גם שכל אחד מישראל שנוגע לו ענין זה [שלכן, הנה בכל מקום וזמן שנמצא אומרים עליו: לעולם יראה אדם את עצמו שקול וכל העולם כולו שקול, עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות⁴⁰], שייכת גם אצלו הבקשה דקטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגוי', בדוגמת מה שהי' אצל יעקב אבינו, בחיר שבאבות⁴¹. ומזה מובן, שאצל כל אחד מישראל ישנו גם הענין דחסדים ואמת, והיינו, שאעפ"כ שבגשמיות, הנה משחרב ביהמ"ק נמצאים כל עניני אלקות בהעלם והסתר, ולא כמו בביהמ"ק, שעשרה ניסים נעשו לאבותינו בביהמ"ק⁴², וראו אותם בעיני בשר, הרי

(34) פרש"י וישלח שם.

(35) לשלימות הענין — ראה גם במאמר שלאח"ז (ד"ה נר חנוכה מצוה פ"ב ואילך לקמן ע' 284 ואילך).

(36) ראה גם רד"ה קטנתי העת"ר (המשך תער"ב שם ס"ע תשנו [ע' א'כה]).

(37) מדרש אגדה — הובא בפרש"י שם

כפירוש הב'.

(38) וישלח שם, יב"ג.

(39) הושע ב, א.

(40) קידושין מ, ב. רמב"ם הל' תשובה

פ"ג ה"ד.

(41) ב"ר פע"ו, א. ועוד.

(42) אבות פ"ה מ"ה.

זה רק מה שאותותינו לא ראינו⁴³, ואין בעל הנס מכיר בניסו⁴⁴, אבל עניני הניסים ישנם, ואדרבה, באופן דלעושה נפלאות (גדולות) לבדו⁴⁵, וכדרשת רז"ל על זה⁴⁶, שהוא לבדו יודע שהוא נס, אבל בעל הנס אינו מכירו. וכללות הענין בזה, שישנה עבודה רוחנית שעל ידה פועלים שיומשכו חסדים ואמת, ועי"ז נעשה אצלו הענין דקטנתי, ואז פועל את קיום ההבטחה ואתה אמרת היטב איטיב עמך, תחילה בנוגע לעצמו, ולאח"ז מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות.

והענין שפועל למעלה המשכת החסדים והאמת הוא — העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הצבור, ובענין זה צריכה להיות עבודת כל אחד מישראל באופן שלמעלה מהטבע והרגילות שלו, שאז יכולים לפעול עי"ז הענין דפדה בשלום, שזהו"ע שלמעלה מהטבע (שלכן יש צורך בתפלה מיוחדת על זה), שלא זו בלבד שתהי' הפדי' מקרב, אלא שיהי' זה באופן של שלום, ובאופן שברבים היו עמדי, כדאיתא בירושלמי⁴⁷ שגם אנשי אבשלום התפללו לנצחוננו של דוד, ובשביל זה צריכה להיות גם עבודת כל אחד מישראל באופן שלמעלה מהטבע והרגילות שלו.

(ד) **והענין** בזה⁴⁸, דהנה, בעבודת בני יש ב' חלוקות (בכללות), עבודה שע"פ טעם ודעת, ועבודה שלמעלה מטו"ד, שזהו אופן עבודת איש ישראל בהיותו בתנועה של מס"נ, שאז נעשה לימוד התורה וקיום המצוות שלו מתוך חיות ואור נעלה ביותר, משא"כ כאשר העבודה היא מצד טו"ד, שהרי עצם הענין של טעם ודעת הו"ע של מדידה והגבלה, שהרי כל ענינו של שכל הוא להגביל ולתפוס הענין לכל פרטיו, או כלשון הידוע בששה קצוות רוחניים שלו (כמבואר בארוכה בהקדמת אמרי בינה⁴⁹ ענין ששה קצוות רוחניים). וטעם הדבר שיש ב' אופני עבודה הנ"ל אצל כל אחד מבנ"י, לפי שנבראו באופן כזה, ובלשון הכתוב⁵⁰ נעשה אדם בצלמינו כדמותינו, והיינו, שאף שבנוגע לשני הענינים דצלם ודמות נאמר שהאדם למטה הוא בצלם שלמעלה (בצלמינו) ובדמות שלמעלה (כדמותינו), מ"מ, יש חילוק ביניהם. דהנה,

48) בהבא לקמן — ראה ד"ה קטנתי
העת"ר (המשך תער"ב שם ע' תשנה [א"כה]
ואילך).
49) פתח השער פרק ג' ואילך.
50) בראשית א, כו.

43) תהלים עז, ט.
44) נדה לא, א.
45) תהלים עב, יח.
46) נדה שם ובפרש"י.
47) סוטה פ"א סוף ה"ח.

נתבאר לעיל²⁸ בארוכה החילוק בין צלם ודמות⁵¹, שזהו עד"מ כמו שעושי צלם גוף האדם מעץ או מתכת, הנה כשעושה זאת אומן טוב, אזי כל ענין האברים, האורך והרוחב והגובה שבכמות האברים כו', יכול להתבטא בהעץ או המתכת באותו אופן ממש כמו שהוא בהאדם החי, ולכן נקרא בשם צלם, כיון שבזה רואים את עצם הדבר. ועז"נ נעשה אדם בצלמנו. ונוסף לזה ישנו גם הענין כדמותו, שהדוגמא לזה היא מאומן שהוא גם צייר, שע"י הצבעים, מוסיף בהצלם גם פנים יפות ופנים שוחקות, שבהם מתבטא ענין החיות שבאדם. אמנם, ענין זה אינו אלא דמות ודמיון בעלמא, שאין לו שייכות וערך להחיות שבפנים שוחקות כו' שבאדם עצמו, ולכן נקרא בשם דמות (כדמותינו) בלבד. וכיון שבריאת האדם בצלמנו כדמותו היא בשביל לשמש את קונו (כמארז"ל⁵² אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני), ע"י כללות העבודה דלעברו בכל לבבכם ובכל נפשכם⁵³, שהו"ע התפלה, לימוד התורה וקיום המצוות, יש בזה ב' האופנים דבצלמנו כדמותו, בצלמנו הוא אופן העבודה שיכול לבוא במדידה והגבלה, וכדמותו, שמורה על ענין החיות שאין ביכולת האומן לבטא אפילו ע"י הוספת צבעים, כי אם באופן של דמיון בלבד, קאי על אופן העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה.

ה) **וביאור** הענין, דהנה, כללות עבודת האדם כפי שהנשמה היא מצד עולמות ביי"ע, היא בענין השכל והמדות, שכל עניניהם הם במדידה והגבלה. ועבודה זו נקראת בצלמנו, להיותה כמו צלם שמורה על עצם הדבר, והיינו, לא רק באופן של דמיון, אלא זהו מעין ובערך הענינים שבעולמות ביי"ע. וכמבואר בארוכה בדרושי חסידות⁵⁴, שנשמת האדם גם בהתלבשותה למטה בגוף בשר ודם, יכולה להגיע בעבודתה למעלת הנבראים דעולם העשי' הרוחנית, עולם היצירה ועד לעולם הבריאה.

ואע"פ שעבודת הנבראים בעולמות הנ"ל היא עבודת המלאכים, שנקראים שכלים נבדלים (כמ"ש הרמב"ם⁵⁵), כיון שנבדלים

במלאכת שלמה למשנה שם. ובכ"מ. וראה גם יל"ש ירמי' רמז רעו.
53) עקב יא, יג.
54) ראה סה"מ תרס"ב ע' רסה ואילך. תרע"ח ע' קסה ואילך.

55) מורה נבוכים ח"א רפמ"ט. ח"ב פ"ב. פ"ו. מלת ההגיון להרמב"ם שער יד. וראה ספר העיקרים מאמר ב פל"א (הובא בספר

51) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ב ע' שיז ואילך (ועם הוספות וכו' — אוה"ת בשלח ע' תא ואילך). תורת חיים בשלח קפא, ב [קמא, ג] ואילך. המשך תער"ב פנ"ז (ח"א ס"ע קד [ע' קלח] ואילך).

52) משנה וברייתא סוף קידושין — ע"פ גירסת הש"ס כת"י (אוסף כתבי-היד של תלמוד הבבלי, ירושלים תשל"ד). וכן הובא

מן החומר, ואינם אלא צורה בלבד (בלא גולם כלל⁶⁶), או כהלשון המובא בחוקרים⁵⁷ שהם למעלה מן הזמן והמקום, הרי זה שהם למעלה מזמן ומקום אינו אלא בנוגע לזמן ומקום גשמי, אבל לא בנוגע לזמן ומקום רוחני, שישנו גם אצלם⁵⁸. דהנה, בנוגע לענין המקום ברוחניות איתא בהל' יסודי התורה להרמב"ם⁵⁹ שהו"ע המעלה והמדריגה, והרי ענין זה ישנו גם אצל המלאכים, כמ"ש הרמב"ם⁶⁰ שיש עשרה שמות שנקראו בהן המלאכים, על שם עשר מעלות שלהן, ובמה יבדלו זה מזה⁶¹, הרי זה מצד שעבודתם היא באופן אחר, ע"ד שמלאך מיכאל מימין ומלאך גבריאל משמאל⁶², ובנוגע למלאך מיכאל גופא איתא בזהר⁶³ שמחנה מיכאל קפ"ו אלף מחנות, שזה מורה על חילוק המדריגות שישנם בעבודת מיכאל במדת האהבה, ועד"ז בהנוגע לשאר המלאכים. וכמו"כ ישנו גם הענין דזמן רוחני, דהנה, ענין הזמן הוא קדימה ואיחור⁶⁴, וברוחניות הו"ע עילה ועלול, והרי מוכרח שתחילה תהי' העילה ואח"כ יהי' העלול, תחילה הסיבה ולאח"ז המסובב, ונמצא שגם בעו"ע העליונים ישנו הענין של קדימה ואיחור, שזהו"ע הזמן. ומזה מובן, שכאשר האדם עובד עבודתו, הנה אע"פ שעבודתו היא במקום וזמן גשמי, הרי החילוק בין עבודתו לעבודת המלאכים אינו אלא חילוק של גשמיות לגבי רוחניות, אבל אין זה חילוק בעצם הענינים, דכשם שכאן יש זמן ומקום, יש גם שם זמן ומקום, אלא שהוא ברוחניות. ולכן מצינו שלפעמים נתפס גם מלאך בזמן ומקום גשמיים, בנוגע למקום, כמאמר⁶⁵ מלאך בשליש עולם עומד (וכב' הדעות בזה, אם המלאך הוא שלישי העולם, או שהעולם הוא שלישי מהמלאך⁶⁶). וכן איתא בגמרא⁶⁷ בנוגע לסולם שמלאכי אלקים

61 ראה שם ה"ה: "ובמה יפרדו הצורות זו מזו כו".

62 חרוז בחזרת הש"ץ במנחה ליוהכ"פ לפני קדושה. וראה פרקי דר"א פ"ד.

63 ח"ג קנד, א. קנה, א. וראה סה"מ: ה"ש"ע ע' 40. תש"א ע' 86. תש"ג ע' 84. ובכ"מ.

64 ראה ד"ה ויכולו תרס"ו (המשך תרס"ו ע' מא [נזן ואילך]). תער"ב ח"ב ע' תתקא [ח"ד ע' ארמו ואילך].

65 ב"ר פס"ח, יב. וראה חולין צא, ב.

66 פי' זה מובא גם בד"ה וראיתי אני

תרס"ב ובכ"מ. וראה חולין צא, ב וב"ר פס"ח, יב. וצ"ע (הערות כ"ק אדמור"ר שליט"א

בסה"מ תש"ח ס"ע 280).

67 חולין שם.

החקירה להצ"צ יג, א). פרס שער ו (שער סדר עמידתן) פ"ו. עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ו. לקו"ת שלח מה, א. מו, רע"א. 56 רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ג.

57 ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תשנט [ח"ג ס"ע א'כו ואילך]: "דהשגת המלאכים הוא בבחי' שלמעלה מזמן ומקום, וכידוע שכל החוקרים* הסכימו שלמעלה מגלגל התשיעי אין שום מקום כלל כו".

58 ראה גם סה"מ עזר"ת ע' עד.

59 שם ה"ו.

60 שם ה"ו.

* ראה פרס מהרמ"ק שער ו פ"ג. ופנה"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א.

עולים ויורדים ב⁶⁸, כמה רחבו של סולם שמונת אלפים פרסאות כו', עולים שנים ויורדים שנים כו' הוו להו ארבעה, וכתוב ב' במלאך וגויתו כתרשיש⁶⁹, וגמירי דתרשיש תרי אלפי פרסי הוו (שזהו שלישי עולם, שהעולם כולו שיתא אלפי פרסי⁷⁰). ועד"ז בנוגע לענין הזמן, מצינו במדרש⁷¹ מניין ידע משה בהיותו בהר סיני אימתי יום ואימתי לילה, כששמע שהמלאכים אומרים קדוש, ידע שזה יום, וכששמע שאומרים ברוך, ידע שזה לילה, ומזה מוכח שהמלאכים נתפסים ביום ולילה גשמיים (שהם הארבעים יום וארבעים לילה שנזכרו בחומש בנוגע למשה רבינו בהיותו נשמה בגוף), ובהתאם לכך הוא אופן עבודתם. ועד"ז לאידך גיסא, שנשמה למטה יכולה להיות במעמד ומצב שלמעלה מזמן ומקום גשמיים, כמו בלימוד התורה, שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה⁷², ועד שעיי"ז מוחל הקב"ה על כל עוונותיהם (כדאיתא בגמרא בסוף תענית⁷³), והיינו⁷⁴, שגם כאשר הלימוד הוא בלילה ובחוץ לארץ, והלומד אינו כהן, ועד"ז בנוגע לשאר ההגדרות שצ"ל בקרבן, הרי זה נחשב כאילו הקריב עולה ונתכפר כו'.

ו) **אמנם** כ"ז הוא כפי שהנשמה היא מצד עולמות ביי"ע, שזהו"ע בראתה יצרתה ונפחתה⁷⁵, אבל לפנ"ז ישנו הענין דנשמה שנתת בי טהורה היא (כפי שאומר כל אחד מישראל)⁷⁶, שזהו מעמד ומצב הנשמה כפי שנמצאת ועובדת עבודתה בעולם האצילות⁷⁵, שבכללות הו"ע הביטול, בהתאם לענינו של עולם האצילות, ששם איהו וחייהי חד איהו וגרמוהי חד (בלשון הקבלה)⁷⁷, ובכללות נקרא עולם האחדות⁷⁸, ששם יש רק אלקות (כי כל ענין העולמות מתחיל מבריאה, שהרי תיבת ברא מורה על התהוות יש מאין⁷⁹, והו"ע התחלת אפשריות המציאות,

74) ראה לקו"ת במדבר יג, סע"א. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תקצד. אוה"ת שבועות ע' קנט. סה"מ תרנ"ה ע' לד. וראה לקו"ש ח"יח ע' 413 ואילך.

75) ראה סידור האריז"ל במקומו. פרי עץ חיים שער הברכות רפ"ז. לקו"ת פ' ראה כז, א.

76) "אלקי נשמה" בברכת השחר.

77) תקו"ז בהקדמה (ג, ב).

78) ראה זח"ג (רע"מ) פג, א. עבודת הקודש ח"א פ"ב.

79) רמב"ן בראשית א, א.

68) ויצא כח, יב.

69) דניאל י"ד, ו.

70) פסחים צד, א.

71) מדרש תהלים יט, ג. יל"ש תשא רמז תו.

72) ראה מנחות בסופה (כל העוסק בתורת חטאת כו'). אבל כ"ה (בתורת עולה) בשו"ע אדה"ז או"ח מהד"ת סוס"א, מהד"ק שם סי"א. ה' ת"ת פ"ב סי"א. ועד"ז הוא כבעל הטורים ר"פ צו. בחיי ס"פ ויקהל. צו ז, לו.

73) כז, ב.

כמבואר במ"א⁸⁰ בארוכה). ובעבודת האדם הו"ע העבודה שלמעלה מטו"ד, למעלה משכלו ומדותיו, שזוהי כללות הנקודה של קבלת עול או מסירת נפש (והיינו, קב"ע כפי שהיא בדרגא התחתונה, או מס"נ שמעלה את האדם למעלה מעלה), שמעמידה אותו במעמד ומצב דכדמותינו, שלגבי אמיתית הענין דלמעלה ממדידה והגבלה הרי זה דמיון בלבד.

והענין בזה, דהנה ידוע הדיוק במ"ש⁸¹ ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, שבכל מדה ומדה שהוא מודד לך⁸², ללא חילוק, צ"ל הענין דואהבת את הוי' אלקיך באופן שוה, שזהו לפי שעבודתו היא למעלה מטו"ד. ולכן דוקא על עבודה זו נאמר עושין רצונו של מקום, כידוע ביאור הרב המגיד⁸³ (שי"ט כסלו הוא יום ההילולא שלו⁸⁴) בדברי הגמרא⁸⁵ שפרשה שני' של ק"ש היא באופן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, כיון שבה נאמר רק בכל לבבכם ובכל נפשכם⁸⁶, ולא נאמר ובכל מאדך, ורק בפרשה ראשונה שבה נאמר בכל מאדך, הרי זה באופן דעושין רצונו של מקום, כיון שזוהי עבודה שלמעלה מטו"ד, כנ"ל. אבל אעפ"כ הרי זה רק בכל מאדך, מאד שלך⁸⁶, כי, ההתבוננות שהביאה אותו למעמד ומצב שלמעלה ממדידה והגבלה, הנה אצל חכם גדול ממנו לא היתה התבוננות זו מוציאה אותו מהמדידה והגבלה שלו, ובלשון העולם, שעדיין לא הי' יוצא מהכלים, שענינם הוא מדידה והגבלה. ולכן הרי זה רק דמיון (כדמותנו) לאמיתית הענין שלמעלה ממדידה והגבלה, כיון שההתבוננות עצמה היא מדודה, ולכן רק הכלים שלו, שכלו ומדותיו, אינם יכולים להכיל אותה, עד שיוצא ממדידה והגבלה ועומד בתנועה של מס"נ, משא"כ חכם גדול ממנו ביכלתו להכיל גם הבנה והסברה זו, ולהשאר במדידה בכלים. אמנם, אף שעבודתו היא רק באופן של דמיון לגבי למעלה, הרי כיון שלפי מעמדו ומצבו הרי זה אצלו ענין שלמעלה ממדידה והגבלה, הנה עי"ז נמשך מלמעלה בחי' הבל"ג האמיתי.

84) וראה שיחת ש"פ וישלח ס"ה (לעיל ע' 208), שהשנה היא שנת המאתיים להסתלקותו (תקל"ג — תשל"ג).
85) ברכות שם.

86) ראה המשך תער"ב שם ס"ע תשסא [ע' א"ל]. וראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ.

80) ראה סה"מ תרס"ב ע' שנו. תרפ"ו ע' כט ואילך. תרצ"א ע' רפה.
81) ואתחנן ו, ה.
82) ברכות נד, א.

83) אור תורה פ' עקב סימן קסו. וראה גם חדא"ג מהרש"א לברכות לה, ב. לקר"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.

ז) **והנה** ההמשכה שלמעלה ממדידה והגבלה לאמיתתה שנעשית ע"י העבודה דבכל מאדך, זהו ענין כל החסדים, וכמבואר בקבלה ובדרושי חסידות⁸⁷ שמ"ש כל החסדים קאי על רב חסד דאריך אנפין (או על חסד דעתיקא), שזהו למעלה ממדידה והגבלה. וזהו קטנתי מכל החסדים, דקאי על מי שעובד עבודתו בעבודת התפלה, כדאיתא בגמרא שבת⁸⁸ ובפרש"י⁸⁹ שעיון תפלה היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב⁹⁰ גומל נפשו איש חסד, וכיון שעבודת התפלה שלו היא באופן שלמעלה מכל מדידה והגבלה, הנה באתעדל"ת נמשך כן גם מלמעלה, דבמדה שאדם מודד בה מודדין לו⁹¹, שמעורר וממשך מכל החסדים, מבחי' חסד דאריך אנפין.

אך ישנו ענין נעלה יותר, כהמשך הכתוב: ומכל האמת, דקאי על התורה⁹² שנקראת בשם אמת⁹³, שגם בהיותה למטה, בעולם שכל ענינו הוא ענין השינויים, הן במקום והן בזמן, הרי היא נשאת כמו שהיא, ללא שינויים, כמ"ש⁹⁴ הלא כה דברי כאש, מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה⁹⁵, והיינו, שגם כשהתורה נמצאת למטה ונלמדת ע"י אדם שאינו טהור, הנה כשם שאש אינו מקבל טומאה, כך גם דברי תורה, דברי, שנאמרים ע"י אדם שהוא במעמד ומצב של היפך הטהרה, הם באופן של אש, שאינם מקבלים טומאה. וזהו לפי שהתורה היא אמת, כדאיתא בירושלמי⁹⁶ שתיבת אמת מורכבת מג' אותיות, אל"ף רישי' דאלפא ביתא, מ"ם באמצעיתה (כשמונים גם את האותיות הכפולות⁹⁷), תי"ו בסופה, לומר אני הוי' ראשון כו' ומבלעדי אין אלקים⁹⁸, ללא שינויים, שזהו ענין האלקות שהוא למעלה מכל שינויים, כמ"ש⁹⁹ אני הוי' לא שניתי, ומזה נמשך גם בתורה, וע"י התורה ה"ז נמשך ע"י ישראל גם בעבודתם למטה עד לאופן דאמת הוי' לעולם¹⁰⁰.

וענין זה (מכל האמת, תורה) הוא למעלה יותר מענין התפלה (מכל החסדים), כי, הן אמת שע"י תפלה נעשה ענין ההתקשרות כו',

93 (ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. איכ"ר פתיחתא ב'. תקו"ז תכ"א (ג, א).
94 ירמ" כג, כט.
95 ברכות כב, א.
96 סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר פ"א, י.
97 עץ יוסף לדב"ר שם.
98 ישעי' מד, ו.
99 מלאכי ג, ו.
100 תהלים קיז, ב.

87 סד"ה קטנתי הנ"ל (המשך תער"ב שם ע' תשסה [א"ל]). ובכ"מ.
88 קכז, ב.
89 ד"ה ה"ג הני מילי.
90 משלי יא, יז.
91 משנה סוטה ח, ב.
92 סד"ה קטנתי הנ"ל (המשך תער"ב שם).

כמרומו בשם תפלה, מלשון נפתולי אלקים נפתלתי¹⁰¹, הנה ע"י תפלה, הקשורה עם הרצון והצמאון והתשוקה שבנפש (שזהו ענין התפלה), תופסים רק בבחי' חיצונית העצמות, אבל ע"י התורה, עלי' נאמר אנא נפשי כתבית יהבית¹⁰², תופסים בפנימיות עצמות ומהות שלמעלה, ועד שאפילו ע"י האותיות שבתורה קוראים וממשיכים שמותיו של הקב"ה (כדאיתא בזהר¹⁰³), שהם שמות עצמיים (כמבואר בהמשך ע"ב¹⁰⁴ ובכ"מ), ועאכו"כ ע"י לימוד התורה באופן נעלה יותר, ועד ללימוד פנימיות התורה.

ועפ"ז יובן סדר הכתוב קטנתי מכל החסדים (דקאי על תפלה, ואח"כ) ומכל האמת (דקאי על תורה), כי, הענין דקטנתי נעשה מצד הקירוב לאלקות, כנ"ל (ס"ב) שכל הקרוב קרוב אל הוי' ביותר, נעשה אצלו הענין דקטנתי ביותר. ולכן נאמר תחילה קטנתי מכל החסדים, שזהו הענין דקטנתי שנעשה מצד הקירוב אל הוי' שע"י התפלה, ולאח"ז נאמר ומכל האמת, דקאי על התורה, שעז"נ¹⁰⁵ קרוב הוי' גו' לכל אשר יקראוהו באמת, ואין אמת אלא תורה⁹³, שזהו באופן נעלה יותר מאשר בתפלה (וזהו גם כללות הענין שמי שתורתו אומנתו פטור מן התפלה¹⁰⁶, ובהביאור על זה¹⁰⁷ מובא הלשון¹⁰⁸ בכלל מאתיים מנה).

(ח) **והנה** כאשר העבודה היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה (כנ"ל ס"ו), הנה גם כשבא אח"כ לעבודת הבירורים בעולם, שנקרא עולם מלשון העלם והסתור¹⁰⁹, שלכן יש צורך בענין של מלחמה (החל ממלחמת היצר), שזהו"ע מקרב לי, וכמ"ש¹¹⁰ בחרבי ובקשתי (החל מענין התפלה, בצלותי ובכעותי¹¹¹, וכדאיתא בזהר¹¹² שעת צלותא שעת קרבא), הרי זה נעשה באופן דפדה בשלום.

חל"ח ע' 237). ד"ה פדה בשלום תשל"ד פ"א (סה"מ י"ט כסלו ע' רעח).

108) ע"פ ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

109) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

110) ויחי מח, כב. וראה המשך פדה

בשלום תרנ"ט ותש"ד (סה"מ תרנ"ט ע' קנב [קסא] ואילך. תש"ד ע' 97 ואילך).

111) אונקלוס ויחי שם.

112) הובא בשם הזהר בלקו"ת בלק עב,

א. ר"פ תצא (לד, ג. לה, ג). וראה זהר ח"ג

רמג, א. ח"א רמ, ב. תקו"ז תי"ג (כט, ב).

101) ויצא ל, ח ובפרש"י.

102) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב).

וראה גם לקו"ת שלח מח, סע"ד.

103) ח"ב פז, א. וראה רמב"ן בהקדמתו

עה"ת.

104) ד"ה ויגדלו הנערים העת"ר (המשך

תעריב שם ע' תשמג [א']).

105) תהלים קמה, יח.

106) שבת יא, א.

107) סידור (עם דא"ח) עה, ג [קכא, א].

אוה"ת אחרי ע' רנד. סה"מ תרכ"ז ע' רצב.

וראה גם ד"ה קטנתי תשכ"ד פ"ג (תו"מ

וזזהו שדרשו חז"ל על הפסוק פדה בשלום גו' שקאי על העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור, כיון שזהו אופן העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה, שע"ז נעשה הענין דפדה בשלום. דהנה, בנוגע לתורה וגמ"ח נאמר כל העוסק כו', היינו, שזהו אצלו באופן של עסק דוקא, שמורה שזהו ללא מדידה והגבלה, וכפי שרואים שמי שהוא בעל עסק (כפשוטו) בכל הפרטים, אזי הנהגתו היא באופן שיום ולילה לא ישבות¹¹³, וחושב תמיד אודות העסק איך להגדילו וכו'. וזהו כל העוסק בתורה ובגמ"ח, שהעבודה בתורה וגמ"ח צריכה להיות שלא במדידה והגבלה, אלא בדוגמת העסק, שאינו מסתפק במה שיש לו, אלא משתדל תמיד להרבות וכו'. ועד"ז בענין ומתפלל עם הציבור, דהנה, מעלת תפלת הציבור מובנת מדברי הגמרא ביבמות¹¹⁴ עה"פ¹¹⁵ דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, הא ביחיד הא בצבור, ויחיד אימת, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, ומזה מובן¹¹⁶, שמעלת תפלת הציבור היא כמו מעלת עשיית שעליהם נאמר דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ובלשון הרמב"ם¹¹⁷ שאז התשובה היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, כיון שהקב"ה הוא בקירוב מיוחד, ולכן ה"ז באופן שכל הקרוב קרוב אל הוי' (כנ"ל ס"ז), ועד לפירוש הידוע של רבינו הזקן¹¹⁸, שכאן ביחיד רומז לעבודת האדם כפי שהיא מצד יחידה שבנפש, שהיא למעלה מכל מדידה והגבלה (כי, מדידה והגבלה אינו ענין של יחיד, אלא ענין של פרטים, שאפילו כשבאים בהתאחדות, נעשה מזה הענין דאחד, אבל עדיין אין זה הענין דיחיד¹¹⁹). וכיון שע"י עבודתו מגיע למעלה ממדידה והגבלה, אזי נעשה אצלו הענין דפדה (ולא רק פדי' סתם, אלא פדי') בשלום, והיינו, שאין מקום להתנגדות דלעו"ז שיצטרך ללחום עמהם, כיון שהם נמצאים תמיד במדידה והגבלה, ואילו הוא נתעלה למעלה ממדידה והגבלה.

וזזהו פדה בשלום גו', אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אוה"ע, היינו, שכאשר כל אחד מישראל עובד עבודתו באופן שעוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור כדבעי, וע"ז פועל בעבודתו הפרטית את

(113) ע"פ לשון הכתוב — נח ח, כב. (114) מט, ב. קה, א. (115) ישעי' נה, ו. (116) ראה גם סד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב שם ע' תשעה [א'מח]). (117) הלי' תשובה פ"ב ה"ו. (118) לקו"ת תבא מג, סע"ד. וראה ספר חנה אריאל (להרה"ח וכו' ר' יצחק אייזיק הלוי עפשטיין מהאמ"ל) האזינו מד, ב. (119) ראה תו"א וארא נה, ב. ובכ"מ.

הגאולה הפרטית שלו באופן דפדה בשלום, הרי כיון שתורת אמת אומרת שלעולם יראה אדם את עצמו שקול ואת כל העולם כולו שקול, וע"י מעשה אחד מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות (כנ"ל ס"ג), הנה עי"ז נעשה תחילה הענין דמעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אוה"ע, ולאח"ז נעשה כן בפועל, שמכריע עצמו וכל העולם כולו לכף זכות, ופודה את הקב"ה ובנ"י (לי ולבני) מבין אוה"ע, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

